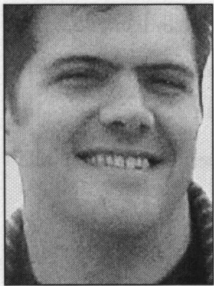

De spelling

Een principieel stormpje

GERT MEESTERS

Als het van de geschreven pers afhangt, mag de Taalunie op beide oren slapen: leek de publicatie van het derde Groene boekje in het begin nog een mediastorm à la 1995 of erger te veroorzaken, na de officiële lancering

luwde de storm al snel in een klein glaasje water.

Ik moet het met schaamrood op de kaken toegeven: ik verheugde me er vooraf al op. Het *Groene boekje* van 1995 had zo'n lawine van persaandacht veroorzaakt dat ik me al verkneukelde bij het vooruitzicht dat de spelling in het derde *Groene boekje* niet gewoon geüpdatet, maar resoluut – zij het stiekem – gewijzigd werd, met als resultaat meer wijzigingen dan in 1995 (als je ten minste het afschaffen van de nakeurspelling in 1995 niet meerekent). De ophef die er om spelling kan ontstaan, hoort stilaan bij de folklore van het Nederlandse taalgebied. Franstalige studenten die tijdens een Erasmusverblijf de hoogoplopende discussies meemaken, vinden ze hoogst charmant en buitengewoon grappig.

Mijn misplaatste leedvermaak over de persreacties bleek achteraf gezien ongegrond. In de geschreven pers die ik in het oog heb gehouden (*Elsevier*, *Knack* en de hele Vlaamse dagbladpers) was de commotie half november al bijna helemaal weggeëbd. In dit artikel presenter ik een

overzicht van de soorten reacties die het nieuwe *Groene boekje* in de pers van 12 oktober tot 15 november 2005 teweegbracht. Daarbij geef ik prioriteit aan de commentaren van journalisten en door hen gekozen deskundigen. Pure nieuwsberichten over de veranderingen zelf, lezersbrieven of lezersreacties heb ik buiten beschouwing gelaten. Ik heb ook de talrijke weblogs en andere internetreacties niet in mijn bespreking opgenomen, omdat vooral de reactie van professionele journalisten en taalkundigen me interesseerde.

Geheimzinnige complotten

Ik had dan wel kritische geluiden verwacht, maar ik ben toch geschrokken van de heftigheid van de emotionele reacties op de spellingwijziging. In andere omstandigheden respectabele journalisten en publicaties lieten zich naar aanleiding van het nieuwe *Groene boekje* verleiden tot beschimpingen van de 'Werkgroep spelling' en tot pure demagogie. Veelzeggend daarbij was dat de meest rabiate teksten niet kwamen van de journalisten die het nieuws over het *Groene boekje* versloegen, maar van andere journalisten die op de redactie wel wat gewicht in de schaal kunnen leggen. Hoofdredacteur Arendo Joustra van *Elsevier* noemde de spellinghervormers 'gekken en warhoofden' en 'een complot van taalwetenschappers

en ministers, dat goed beschouwd het Nederlands voortdurend en vakkundig verwoest'. Verder haalt hij vermeende argumenten voor die stellingen aan. Hij wijt het bijvoorbeeld aan spellingwijzigingen dat 'de teksten van [...] Vondel ogen als onbegrijpelijke brabbeltaal uit een ver Balkanland'. Dat hangt samen met 'Alles wat voor 15 oktober is gedrukt, is in één klap verouderd'. Voorts voegt Joustra ook nog toe: 'Voor buitenlanders die onze taal willen of moeten leren, is het helemaal ontmoedigend'.

Joustra's demagogie kan gemakkelijk weerlegd worden. Het eerste spellingcomplot moet nog ontdekt worden. Een samenzwering veronderstelt op zijn minst een staatsbelangrijke materie waarover samengezworen kan worden en het lijkt me sterk dat spelling aan de noodzakelijke voorwaarden daarvoor voldoet. Vondels onleesbaarheid heeft weinig met spelling en zeker niets met spellinghervormingen te maken. Met het soort kleine aanpassingen zoals in het nieuwe *Groene boekje* loopt de leesbaarheid van de boekenkast geen gevaar en buitenlanders trekken zich van deze hervorming natuurlijk niks aan, want de veranderingen zijn voor hen details. Indien nodig zullen ze de schrijfwijze wel eens opzoeken.

Toch komt Joustra's kritiek nog in veel andere artikelen min of meer terug. De eigenlijke reportage in *Elsevier* zelf herhaalt sommige van zijn opmerkingen met andere formuleringen. Een pamflet van Herman

Jacobs in *Knack* herhaalt het argument van de verouderde boekenkast. Piet de Moor vermoedt in *De Standaard* dat 'spellinghervormers in werkelijkheid een diepe haat koesteren jegens de taal' en hij vermeldt ook vooral zijn arme boekenkast. Aansluitend bij de complottheorie schildert Jean-Paul Mulders in *Weekend Knack* enigszins ironisch een portret van een spellinghervormer: 'met ribfluwelen broeken, baardjes die aan een slecht verzorgde schaamstreek doen denken en misschien zelfs nog een verdwaalde pijp'. Jeroen de Preter in *De Morgen* had blijkbaar een vergelijkbaar visioen: 'pijprokende ringbaardjes'. Je vraagt je af welke spellinghervormer beide journalisten in gedachten hadden. Niet toevallig hoort het merendeel van de genoemde critici thuis in de literaire hoek, wat enig gebruik van de hyperbool als stijlfiguur in de hand gewerkt kan hebben.

Rekbare spelling

Het beeld van een geheimzinnig konkelend genootschap dat het gemunt heeft op de boekenkast, staat in schril contrast met het aantal taalkundigen – uit de 'Werkgroep spelling' of niet – dat in de pers aan het woord gelaten werd. Er bleven haast geen taalkundigen meer over om in geheimzinnige complotten te zitten. De rol die taalkundigen in de journalistieke show mochten spelen, is zeer gevarieerd. Leden van

Een principieel stormpje

GERT MEESTERS

de spellingcommissie als Dominiek Sandra en Dirk Geeraerts mochten de nieuwe spelling verdedigen en aangeven dat hun opdracht beperkt was, Johan Taeldeman en Marc van Oostendorp (volgens *Elsevier* een rebelse vrijbouter in het boze linguïstenbos) uitten vooral hun bezwaren en bijna alle taalkundigen riepen op tot relativering van de spelling: een zekere foutmarge bij de juiste toepassing van de spelling moet er zijn. Ook een zeldzaam verlicht journalist als Tom Naegels pleitte in een humoristische column in *De Standaard* voor rekkelijkheid. Bij sommige taalkundigen en journalisten (Van Oostendorp, De Preter) leidt de relativiseringsdrang tot een oproep tot spellingsguerrilla: het bewust negeren van het nieuwe *Groene boekje*.

Positieve of negatieve kritiek op het nieuwe *Groene boekje* heeft zelden te maken met dit nieuwe *Groene boekje* zelf. Positieve kritiek moet je sowieso met een vergrootglas zoeken. Dominiek Sandra mocht in *De Standaard* bijvoorbeeld de analogie tussen '11 november' en '11 novemberherdenking' aanprijzen, maar vermeldde niet waarom het bij 'elfnovemberherdenking' anders is. *Het Laatste Nieuws* had het bewonderenswaardige idee om elke wijziging te laten motiveren door de spellingmeesteres bij de Taalunie, Jeannine Beeken (samen met algemeen secretaris Linde van den Bosch). Zelden kon je in de pers lezen dat het nieuwe *Groene boekje* veel beter samengesteld

is en een betere leidraad heeft dan het vorige, hoewel dat belangrijk goed nieuws is. Het afschaffen van de paardebloem-uitzondering kon op instemming rekenen, onder andere van Inge Schelstraete in *De Standaard*. Twee randnieuwigheden kregen veel positieve aandacht: ten eerste het keurmerk dat de Taalunie heeft ingevoerd voor spellingnaslagwerken en woordenboeken en ten tweede de gratis publicatie van de woordenlijst op www.woordenlijst.org.

Spellingstrauma's

Het grotere aantal negatieve reacties heeft wellicht ook te maken met een onverwerkt trauma van 1995. In zijn pamflet in *Knack* ging Herman Jacobs virulent tekeer tegen de wijziging van tien jaar geleden en hij schoof ze in een moeite door in de schoenen van de commissie-Geerts, wat volgens reagerende briefschrijver en ex-lid van die commissie Georges de Schutter getuigt van 'betreurenswaardige onkunde'. Het commentaar op de wijzigingen komt impliciet of expliciet vaak op het volgende neer: er was niks fundamenteels fout met de Nederlandse spelling van voor 1995, dus waarom werd de spelling nu al twee keer in tien jaar aangepast? De frequentie van de wijzigingen geldt dus als fundamenteel, principieel bezwaar: een spelling moet vooral met rust gelaten worden. Ook de minimaliserende communicatie van ministers en Taalunie

wordt negatief ervaren: waarom beweren ze dat er haast niks verandert, als de impact even groot is als in 1995?

Deze reacties zijn niet zo verontrustend voor de spellinghervormers, omdat weinig commentatoren de kwaliteit van het *Groene boekje* zelf in twijfel hebben getrokken. Tien jaar geleden waren enkele uitzonderingsregels op de regels voor de tussen-n direct kop van jut. Ondanks kritiek op de 'losschrijfziekte' (Ruud Hendrickx in *De Standaard*), de daarmee samenhangende 'kaalslag van het koppelteken' (Peter Cuypers in *De Standaard*), problemen met de toepassing van het begrip klinkerbotsing (Ludo Permentier, ook in *De Standaard*) en op de verschillende spellingen van 'jood' en 'Jood', ging er dit keer geen inhoudelijke kritiek een eigen leven leiden. Vóór de voorstelling leek dat even wél het geval te zijn toen enkele kranten schreven dat *christus* voortaan met een kleine letter moest, zodat je *Jezus christus* zou moeten spellen. Maar dat verhaal werd tijdig de wereld uit geholpen.

Niets nieuws onder de spellingzon

Samengevat: het probleem zat in 1995. Toen is een slecht *Groene boekje* aan iedereen opgedrongen en dat zit veel mensen nog steeds dwars. De nieuwe spelling-

verandering, hoe gerechtvaardigd ook, lijdt onder een soort vrijmetselaarsimago: de pers neemt het de Taalunie kwalijk dat de concrete wijzigingen pas geopenbaard werden bij de definitieve presentatie van het *Groene boekje*. De journalisten vergeten daarbij dat de praktijk van het persembargo er juist gekomen is omdat journalisten vorige plannen, zoals die van de commissie-Geerts, voortijdig publiceerden, waardoor de voorstellen in extremis gekelderd werden naar aanleiding van de publieke commotie. De Taalunie heeft wel duidelijk lessen getrokken uit het debacle van 1995: de commotie loopt dit keer schijnbaar met een sisser af.

Gert Meesters werkt als lector Nederlands aan de universiteit van Luik.

e-mail: gert.meesters@ulg.ac.be